

Obraćanje VP Valentina Inzka na Konferenciji o dijalogu i pomirenju u organizaciji Fondacije Max Planck za međunarodni mir i vladavinu prava

Vrijedi izgovorena riječ.

Platforma za dijalog

Dame i gospodo,

Dopustite mi prvo zahvaliti organizatorima današnje konferencije. Nema dvojbe da Bosna i Hercegovina danas treba prostor za dijalog i pomirbu te svaki napor da se takav prostor stvori i održi zaslužuje potporu.

Ovdje su predstavnici iz oblasti politike i civilnog društva te međunarodne zajednice. Znam da su ljudi u ovoj prostoriji otvoreni, konstruktivni, da gledaju ka budućnosti i da su posvećeni izgradnji društva koje je inkluzivno i sigurno.

A to je – oprostite što ovako kažem – problem.

Zato što, kako bi dijalog i pomirenje funkcionirali, potrebne su sve strane. Potrebni su ljudi koji nisu otvoreni, potrebni su ljudi koji su ogorčeni, ljudi koji još nisu u stanju da se oslobode straha ili čak mržnje.

Dijalog podrazumijeva različita – ponekad totalno protivna gledišta.

Pomirba uključuje obnovu razumijevanja i empatije prema onima

koji su jedni drugima nanijeli zlo – ili za koje se barem vjeruje da su to jedni drugima učinili.

Stoga je prva stvar koju danas želim reći to da nam treba barem tri puta veća prostorija jer nam treba tri puta više ljudi!

Ovo je nužno kako bismo imali izazovan, a možda i bolan dijalog koji može dovesti do dubokog i trajnog pomirenja.

Više od desetljeća radim kao visoki predstavnik međunarodne zajednice za Bosnu i Hercegovinu i znam koliko je teško prevazići neke distance koje još razdvajaju zajednice i pojedince u ovoj zemlji.

Ali odmah ću reći da vjerujem da je to moguće.

Dopustite mi isto tako da kažem da bez ovakvog rada, bez razvijanja i održavanja platforme za dijalog i pomirenje, ostali naponi – politički, diplomatski i ekonomski – bit će otežani.

Stoga mi opet dopustite zahvaliti Fondaciji Max Planck za ovu inicijativu.

Sudionici

Rekao sam da je prostorija puna dobrih ljudi samo pola rješenja. Dopustite mi da budem precizniji.

Ljudi koje bih htio vidjeti na današnjem sastanku (zajedno sa svima vama!) su oni koji na jedan ili drugi način teže da gledaju u prošlost. Govorim npr. o onima koji se još oslanjaju na nacionalističku retoriku koja je dovela do konflikta, onima koji još nisu prihvatili ideju Bosne i Hercegovine kao zajedničkog doma za cijeli svoj narod, onima koji jednostavno nisu sposobni vjerovati, nisu sposobni za povjerenje u ovu državu i njene ljude.

Trebamo ih ovdje.

Trebamo pričati s njima i trebamo ih slušati

Jedan pametan savjet ljudima koji se bore s osjećanjima nesigurnosti i nesnošljivosti: "Ne poredite svoju unutarnjost s njihovom vanjštinom."

Lako je odbaciti nekorisno ponašanje drugih, ali ako pogledamo strah i tjeskobu koji ih tjeraju na takvo ponašanje, možda je to razlog što govore tako kako govore – moguće je da će im trebati naša pomoć prije nego osuda.

Ovo je početak puta prema dijalogu.

Zdrav dijalog

Kako osigurati da dijalog bude konstruktivan, a ne nezdrav?

Polazno načelo bi moglo biti prihvaćanje činjenice da ljudi s nekorisnim gledištima često ne razumiju koliko nekorisna njihova gledišta mogu biti.

Kad neko počne s rasističkom izjavom tako što kaže "Nisam rasist, ali..." ili "Nemam ništa protiv njih pojedinačno, ali..." važno je zapamtiti da takve osobe vjerojatno vjeruju u svoju ogradu, ali ne vide sebe kao netolerantne i protudruštvene i ne žele da ih se tako gleda.

Ovo je osnova za istraživanje predrasuda i početak dekonstrukcije nekih šovinističkih gledišta koja su počela smetati napretku u Bosni i Hercegovini od završetka konflikta.

Na isti način, trebamo kritički promatrati vlastita stajališta bez obzira koliko su ona možda tolerantna i inkluzivna. Jesmo li neosjetljivi na istinsku ljudsku zabrinutost za svoju sigurnost ili identitet?

Dijalog se ne zasniva na prihvatanju gledišta druge osobe. Zasniva se na prepoznavanju tog gledišta i pokušaju razumijevanja otkud takvo gledište dolazi.

Bez ovog dijaloga nema pomirenja – pomirenja kakvo ova zemlja treba ako želi krenuti naprijed.

Jedan od načina kako bi se ohrabrio takav dijalog – ovo predlažem Fondaciji Max Planck i nekim drugim fondacijama i organizacijama danas prisutnim – jest organizirati sastanke u selima i gradovima širom zemlje te pozvati mlade, poslovne ljude, radnike, veterane i obitelji nestalih itd. – sa ciljem uključivanja ljudi koji do sada *nisu* pokazivali mnogo potpore dijalogu. To su ljudi koje treba okupiti.

Tema za diskusiju

Građane Bosne i Hercegovine ne treba učiti o dijalogu i pomirenju – oni bi ostatku Europe mogli puno reći o tome kako se to radi.

Ali ono što im treba je prostor.

To im možemo osigurati.

Možemo dati platformu za dijalog.

Predložio bih jednu osnovnu temu za razgovor, a to je: Što za mene treba promijeniti pa da svojega susjeda gledam drugim očima?

Što se odgovora na ovo pitanje tiče, mogu govoriti u svoje ime. Ali ne mogu govoriti u ime građana Bosne i Hercegovine. Hercegovine

To ne može nitko u ovoj prostoriji.

Ne može lider nijedne političke partije.

Ljudi koji mogu odgovoriti na ovo pitanje nisu ovdje. Nisu u međunarodnoj zajednici. Nisu u parlamentu.

Oni su u gradovima i selima širom zemlje i često im se ne postavlja ovo pitanje.

Što ako su odgovori negativni? Šta ako su odgovori destruktivni?

Neće biti.

Visoki predstavnik sam gotovo jednako dugo kao svi moji prethodnici zajedno. Ovom zemljom se blisko bavim više od 20 godina. Čak i kao mladić, kao dio slovenačke zajednice u Austriji, rado sam bio upoznat s nijansama i detaljima razvoja u ovom dijelu jugoistočne Europe.

Sasvim sam siguran u jedno – u ovoj zemlji ima više dobra nego zla.

Ima više dobre volje nego zlovolje.

Postoji iskonska i trajna glad za dijalogom i pomirenjem, a sadašnje javne platforme tome ne služe.

Potrebna nam je nova platforma koja će u to svjetlo dovesti dijalog i pomirenje.

Primjeri dijaloga

Ne moramo počinjati od nule. U poslijeratnom periodu postojali su izuzetni primjeri – hrabri pojedinci i skupine pojedinaca koji su odbacili mržnju, koji su odbacili osvetoljubivost.

Među onima koji izazivaju najviše divljenja su Majke Srebrenice. One su donijele hrabru odluku da se susretnu sa majkama s druge strane u sukobu – da im zajednički cilj bude rad na utvrđivanju sudbine nestalih. Sudionici toga dijaloga svjedoci su koliko je to na početku bilo bojažljivo i teško.

Ali ljudski duh ima sposobnost da se oslobodi straha i mržnje.

To nije bajka. To je priča izgrađena na čvrstim temeljima zdrave pameti i mudrosti.

Kao što Munira Subašić iz udruženja Majke Srebrenice često kaže, preživjeli nemaju pravo na zaborav u ime žrtvi – umjesto

toga, oni su opredijeljeni za istinu i pravdu i imaju obvezu sprečavati da mržnja teče iz jedne generacije u drugu.

U završnim dijelovima romana Alana Patona o Južnoj Africi, iz 1948., *Plači voljena zemljo*, dolazi do susreta između bijeloga farmera čiji sin je ubijen i crnog seoskog starješine čiji sin čeka vješanje zbog tog ubojstva. Farmer objašnjava da je dogovorio da se djeci u selu dovozi mlijeko, a starješina govori kako se seljani mole za farmera i njegovu obitelj. To su male geste, ali njihova je važnost neizmjerena: to su potvrde onoga što je pozitivno u svakom građaninu i svakom društvu. One svjedoče o moći dobra.

Malim koracima ljudsko srce prelazi veliki put.

Prije puno godina, sreo sam čovjeka čijeg je oca izdao susjed tijekom građanskoga rata u Španjolskoj, zbog čega je odveden u zatvor. Nakon rata, otac mojeg prijatelja se vratio, i on i njegov susjed živjeli su jedan pored drugog sljedećih 30 godina. Pitao sam kako je to izgledalo. Pa, rekao mi je prijatelj, kada bi se sreli na ulici, pozdravili bi jedan drugoga – dobro jutro ili dobro večer – i nikada nisu razmijenili ni riječi više od toga. Taj pozdrav je značio da su bili u stanju nastaviti sa životom, bez tereta prošlosti. Kao da je ta veoma jednostavna, osnovna gesta pristojnosti otvorila vrata pomirbi.

Razvoj političke situacije

Netko će sada s pravom pitati: kako možemo očekivati □□da se građani u ovoj zemlji uključe u konstruktivan dijalog kada im njihovi izabrani predstavnici ne daju pozitivan primjer?

Dakle – kako često ističem – iako lideri stranaka u javnosti nastoje pokazati da nemaju sluha za bilo čije interese osim za interese naroda iz kojeg dolaze, oni su privatno često konstruktivniji. To, naravno, nije neki izgovor, ali ostaje činjenica da su mnogi lideri ove države puno pričali – često na izrazito nekonstruktivan način – a malo uradili. S obzirom

na to da sam prošlog mjeseca imao obvezu podnijeti izvješće Vijeću sigurnosti, rekao sam da neki lideri aktivno rade na opstruiranju mjera koje bi omogućile okončanje euroatlantske integracije Bosne i Hercegovine i pokušavaju poništiti rezultate nekih bitnih postignuća koje smo imali u poslijeratnom periodu. Trenutno, perspektiva za postizanje napretka u strateškim oblastima utvrđenim u Mišljenju Europske komisije nije dobra.

Ali – i to je veoma važno: a treba se i neprekidno ponavljati – Bosnu i Hercegovinu ne čine njeni lideri. Bosnu i Hercegovinu čine njeni građani.

A ova zemlja ima izvanredne ljude.

Platforma za dijalog

Taj izuzetan karakter ogleda se u radovima pisaca, umjetnika, muzičara i filmskih stvaratelja koji su proizveli neka od najupečatljivijih, najizazovnijih i univerzalno relevantnih umjetničkih djela na području Europe u posljednjih stotinu godina. A ovo kulturno nasljeđe ne promovira šovinizam: ono slavi inkluzivan i progresivan pogled na svijet.

Takvo gledanje uključuje i sposobnost vidjeti da postoje mogućnosti i u najbeperspektivnijim okolnostima – to je bosanski način.

Vjerujem da nova – ili ponovno aktivirana – platforma za dijalog može omogućiti ovoj prirodnoj inteligenciji da dođe u prvi plan. Pomirenje se odnosi na otvorene rane. Odnosi se na mržnju i gorčinu. To nije jednostavno, ali je nužno i uvjeren sam da možemo održati jednu platformu za vođenje ovog teškog, ali neophodnog dijaloga. To će biti važan korak naprijed na dugom putu ka istinskom i trajnom pomirenju.

Središnji dio mojeg mandata visokog predstavnika je pružanje potpore vladavini prava. To je osnovno pitanje i za poslijeratni oporavak zemlje – i zaista se i često kaže da ako

vodite računa o pravdi, mir će se pobrinuti sam za sebe. U tome ima istine. Ne možemo samo govoriti o prednostima pomirbe i ohrabrivati ljude na praštanje. Dijalog i pomirba su mogući samo ako postoji sveobuhvatna zaštita – ako građani počnu vjerovati da ih zakon štiti.

A danas, u Bosni i Hercegovini, pravo građana na dostojanstven život, na šansu za upošljavanje i nagradu za svoj naporan rad i poštenje i da svojim obiteljima osiguraju pristojan život – to osnovno pravo im se uskraćuje. Sve dok je tako, pomirenje će biti nedostižno.

Tu međunarodna zajednica može imati prijeko potrebnu i učinkovitu ulogu.

Međunarodna zajednica može osigurati i nastaviti će osiguravati potpunu provedbu Daytonskog mirovnog sporazuma i nastojati će da oni koji nastoje ljutnju i tjeskobu pretvoriti u politički program u tome budu spriječeni.

Međunarodna zajednica nastaviti će surađivati s partnerima iz BiH koji se žele boriti protiv kriminala i korupcije i graditi društvo u kojem vladaju sigurnost i prosperitet.

Možemo zaštititi prostor u kojem se odvija autentični dijalog – dijalog koji prepoznaje strah i anksioznost, ali im se ne prepušta; dijalog koji prihvaća različita gledišta, ali istodobno reflektira inteligenciju ovog društva da bi se održala suradnja i prepoznale mogućnosti u često neperspektivnim okolnostima.

Možemo osigurati i osiguravati ćemo postojanje platforme za ovakav dijalog. Taj dijalog ostaje u rukama sposobnih građana BiH. Oni znaju razgovarati jedni s drugima na svoj način. Ključ za pomirbu je u njihovim rukama.

Nemam nikakvih dvojbi da će, dugoročno gledano, građani ove zemlje prevladati teškoće i razlike koje njihovi lideri tako često ističu i postići istinsku i trajnu pomirbu kakvu želi

većina građana i na koje svaki građanin pojedinačno ima pravo.

Hvala.